

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av bestämmelserna om förberedelse och huvudförhandling i tvistemål samt behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken och i vissa andra lagar

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 april 2001 riksdagens proposition (RP 32/2001 rd) till lagutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Asko Välimaa, justitieministeriet
- president Olli Huopaniemi, Helsingfors hovrätt
- lagman Juhani Hirvonen, Forssa tingsrätt

- förvaltningsdirektör, tingsdomare Antero Nuotto, Helsingfors tingsrätt
- tf. lagman Robert Liljenfeldt, Jakobstad tingsrätt
- tingsdomare Markku Leskinen, Tammerfors tingsrätt
- lagman Lauri Melander, Vanda tingsrätt
- advokat Pekka Inkeroinen, Finlands Advokatförbund
- forskare Kaijus Ervasti
- professor Juha Lappalainen.

Skriftliga utlåtanden har lämnats av

- Yleiset Oikeusavustajat ry
- professor Jyrki Virolainen

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att bestämmelserna om förberedelse och huvudförhandling i tvistemål samt behandling av ansökningsärenden i rättegångsbalken och i vissa andra lagar skall ändras. Propositionen hänför sig till uppföljningen av den reform av rättegångsförfarandet i tvistemål som trädde i kraft vid utgången av 1993.

Bestämmelserna föreslås bli ändrade så att rättegången i tvistemål skall bli effektivare och för att förberedelsen och huvudförhandlingen skall kunna indelas i faser på ett lämpligare sätt

och rättegångarna därmed bli billigare. I propositionen föreslås en lång rad sätt att göra rättegångarna smidigare och ändamålsenligare utan att avkall behöver göras på parternas rättsskydd.

För att allt detta skall kunna uppnås föreslås den skriftliga förberedelsen bli begränsad och att telefon eller annan lämplig informationsförmedling utnyttjas effektivare vid förberedelsen. I propositionen föreslås fler möjligheter att avgöra ett tvistemål omedelbart efter den skriftliga förberedelsen utan huvudförhandling och breda-

re utnyttjande av sammandrag. Vidare förpliktas domstolen att under förberedelsens gång se till att parterna får nödvändig information om hur deras ärende fortskrider.

Överlappande arbete vid rättegången elimineras genom att det blir lättare att utnyttja material som har lagts fram vid den skriftliga förberedelsen också vid den muntliga förberedelsen. Också vid huvudförhandlingen skall det vara lättare att utnyttja rättegångsmaterial som har lagts fram vid förberedelsen. Domarens aktiva roll i processledningen lyfts fram.

Bestämmelserna om huvudförhandling skall sammanställas till en helhet och preklusionsbestämmelsen om framläggande av nya bevis vid huvudförhandlingen lindras.

Lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt föreslås bli upphävd och bestämmelser om behandling av ansökningsärenden i den bli intagna i rättegångsbalken. Samtidigt ändras bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden i linje med de mål.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft omkring tre månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmän motivering

Av de orsaker som framgår av propositionens motivering och med stöd av erhållen utredning finner utskottet propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslaget men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Utgångspunkter

Reformen av rättegångsförfarande i tvistemål utgjorde ett led i underrättsreformen och genomfördes med hjälp av lagar som trädde i kraft 1993. Det främsta målet var att ändra rättegångsförfarandet så att det motsvarar de hävdvunna principerna för ett muntligt, omedelbart och koncentrerat förfarande i de västeuropeiska rekommendationerna för förfarandet i tvistemål. Dessutom var målet att säkerställa en snabb, säker och billig rättegång.

När lagutskottet godkände reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål förutsatte det att det från första början gällde att noga ge akt på hur den nya lagstiftningen fungerar. Särskilt viktigt var det att se till att rättspraxis förändrades och att de nya procedurerna anammades. Vidare gällde det att ge akt på om reformen gav upphov till sådana olägenheter som man inte kunnat förutse vid beredningen. På förslag av lagutskottet förutsatte riksdagen att åtgärder vid behov skulle vidtas för att rätta till en felaktig praxis och

eventuella olägenheter (LaUB 16/1990 rd — RP 15/1990 rd).

Reformen av förfarandet i tvistemål innebar en betydande förändring jämfört med tidigare rättegångsförfarandet och därför genomfördes ett omfattande utbildningsprogram för domare och andra rättegångsparter för att säkerställa att de tillägnar sig reformen.

Rättspolitiska forskningsinstitutet har följt upp reformen och konstaterar att den nya processen i tvistemål allmänt taget anses vara klart bättre än det tidigare förfarandet och att en återgång till det muntligt-protokollariska förfarandet inte är önskvärt. Fördelarna med det nya rättegångsförfarandet i tvistemål anses vara att rättegången är koncentrerad, att onödiga sammanträden kan undvikas, att domaren har bättre möjligheter till en aktiv processledning och att ostriidiga mål kan skiljas från tvistiga mål. Däremot ses det som ett problem att det delvis skiljer sig i förfaranden och praxis i olika domstolar och att de till och med är olika för olika domare i stora domstolar. Bland nackdelarna nämns att det nya förfarandet och framför allt förberedelsen går långsamt, vilket leder till längre behandlingstider samt ökade kostnadsersättningar och dyra rättegångar. Den sistnämnda omständigheten har resulterat i att procesströskeln har blivit alltför hög.

Propositionens natur och mål

Rättspolitiska forskningsinstitutets följande utredning pekade klart på ett behov av en översyn av bestämmelserna. De goda föresatserna till trots har det av olika orsaker inte gått att tillämpa alla bestämmelser i praktiken. Vi vet av erfarenhet att det i normala fall krävs både lagändringar och utbildning för att ändra på rättspraxis.

I propositionen föreslås ett delvis nytt system. Förslaget utgör en helhet och större ändringar i dess olika delar skulle rubba balansen i det. I beredningen har siktet varit inställt på en samlad lösning som garanterar en så ändamålsenlig rättegång som möjligt utan onödiga föreskrifter.

Den rättsliga grunden för de ursprungliga rättegångsprinciperna, *muntlighet, omedelbarhet och koncentration*, har sedan bestämmelserna om processen i tvistemål trädde i kraft förstärkts ytterligare i och med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna och den nya grundlagen. Man håller fast vid principerna, men försöker finna en ny balans i hur de skall kunna samordnas inbördes.

Utskottet har allmänt taget gett sitt stöd åt målen och reformförslagen i propositionen. Men propositionen har visat sig så till vida besvärlig att den svårigen öppnar sig vid en läsning. Lagstiftningskomplexet innehåller en lång rad detaljer som gjort propositionen splittrad. Helheten framträder inte direkt av lagtexterna i propositionen.

I utskottet har följande huvudteman i propositionen utkristalliserat sig:

- att indela förfarandet i faser,
- att samla bestämmelserna om huvudförhandling och
- att samordna bestämmelserna om rättegångsmaterialets tillgänglighet och att avskilja dem till en separat helhet som är oberoende av huvudförhandlingens form.

Utskottet koncentrerar sig huvudsakligen på dessa teman i sitt betänkande.

Förberedelsen

Ett problem med den nuvarande tvistemålsprocessen är att bestämmelserna om förberedelsen

gäller alla ärenden i likadan form oberoende av ärendenas art och omfattning. Resultatet har varit en utdragen och hopgrötad förberedelse.

För att luckra upp förberedelsen föreslås

— att formuleringarna i paragraferna om stämningsansökan och svaromål ändras så till vida att de skall vara kortare och bättre disponerade. Onödiga uppmaningar att komplettera stämningsansökan skall undvikas. Ansökan kan också kompletteras per telefon eller med hjälp av någon annan lämplig informationsförmedling och

— att den skriftliga förberedelsen separeras till en självständig del, vilket betyder att ett tvistigt mål i motsats till vad som nu är fallet i vissa noggrant avgränsade situationer kan avgöras enbart i skriftligt förfarande. Som nytt instrument föreslås också att man kan förbigå det muntliga förfarandet och gå direkt från det skriftliga förfarandet till huvudförhandling.

Förberedelsesammanträdet fortsätter där den skriftliga förberedelsen slutar. Parterna behöver inte upprepa allt det som de fört fram skriftligt i förberedelsesammanträdet. Sammanträdet föreslås bli mera domardominerat.

I kapitlet om förberedelse i 5 kap. rättegångsbalken tas in heltäckande bestämmelser om domarens skyldighet att aktivt utreda ett ärende.

I förberedelsesammanträdet skall ordföranden först redogöra för vad saken gäller och vad den skriftliga förberedelsen har resulterat i. Därefter skall ordföranden ställa de frågor som behövs för att syftet med förberedelsen skall uppnås. Vid förberedelsen skall ordföranden se till att förberedelsens syften, som inte förändras (RB 5:19), uppnås och att parterna bl.a. nämner alla de omständigheter som de vill åberopa (RB: 5:15 c och 5:21).

Ett ärende får däremot inte avgöras i den skriftliga förberedelsen. Meningen är att undvika den risken att hela rättegången med alla sina argument slutförs under förberedelsen, senast i den skriftliga förberedelsen. Målet är att förberedelsen skall vara mera lätthanterlig och att rättegången snabbt skall gå från en fas till en annan. Ärendet bör således så lätt som möjligt gå från förberedelse till huvudförhandling. Det är

ingen orsak att vara rädd för att inleda huvudförhandling och den nuvarande höga tröskeln för att gå till huvudförhandling bör avskaffas.

Rättegången behöver inte slutföras med alla sina argument i förberedelsen. Om och när ett ärende efter den muntliga förberedelsen är färdigt att avgöras skall det i förekommande fall direkt vid samma tillfälle gå att hålla en huvudförhandling och avgöra ärendet där. Huvudförhandlingen ger därmed inte upphov till extra kostnader, men däremot kan det undvikas att förberedelsen i ärendet dröjer så länge att det blir avgjort i förberedelsen.

Huvudförhandlingen och rättegångsmaterialets tillgänglighet

I den gällande lagen finns två slag av huvudförhandlingar: s.k. egentlig huvudförhandling och s.k. liten huvudförhandling. De skiljer sig utom till sammansättningen (1 eller 3 domare) i hur rättegångsmaterialet blir tillgängligt i den. En egentlig huvudförhandling kan nuförtiden föras i en sammansättning med en domare. En liten huvudförhandling måste föras senast 14 dagar efter det senaste förberedelsesammanträdet.

Enligt förslaget (bl.a. RB 2:5) slopas uppdelningen i liten huvudförhandling och huvudförhandling. I fortsättningen kan huvudförhandling hållas i en sammansättning med en domare eller i fulltalig sammansättning. En sammansättning med tre domare används om målets art eller omfattning förutsätter det. Det föreskrivs inte längre om några tidsfrister. Till en sammansättning med tre domare hör i regel den domare som har lett förberedelsen (RB 6:1).

Syftet är bland annat att skapa större klarhet i förhållandet mellan huvudförhandlingen och förberedelsen, göra det enklare att hålla huvudförhandling och öka antalet ärenden som avgörs i fulltalig sammansättning i någon mån.

Ett av de viktigaste ändringsförslagen i propositionen är att avskaffa de två olika typerna av huvudförhandling. I den gällande lagen har huvudförhandling med en domare jämfört med huvudförhandling med tre domare en sådan central rättslig verkning att det lagliga rättegångsmaterialet bestäms utifrån olika regler i dessa huvud-

förhandlingar med olika namn. I den nuvarande lilla huvudförhandlingen kan det som skett vid det senaste förberedelsesammanträdet beaktas som lagligt rättegångsmaterial. Detta betyder att det vid huvudförhandlingen inte längre är nödvändigt att gå igenom de utsagor om käromålets eller svaromålets innehåll som parterna framfört i förberedelsen. I den nuvarande egentliga huvudförhandlingen börjar alltsammans "om från början", dvs. parten måste framställa sina yrkanden och grunderna för dem på nytt i komplett form vid huvudförhandlingen. Denna stora skillnad i parternas skyldigheter när det gäller liten huvudförhandling och egentlig huvudförhandling har bara förstärkt alla parter och även domarnas intresse för att behandla nästan alla ärenden i liten huvudförhandling.

Nu föreslår regeringen enhetliga regler för hur rättegångsmaterialet blir lagligt rättegångsmaterial. Förslaget bygger inte på någondera av de gällande modellerna. Den nuvarande modellen som extremt starkt understryker muntlighets- och omedelbarhetsprincipen i den egentliga huvudförhandlingen är verklighetsfrämmande, den ger upphov till dubbelarbete och har inga sådana nödvändiga rättssäkerhetsbetingade grunder som gör att den borde läggas till grund för den föreslagna nya huvudförhandlingen. Å andra sidan är gränsen diffus mellan förberedelse och huvudförhandling i den nuvarande lilla huvudförhandlingsmodellen och det går egentligen inte att tala om vare sig muntlighet eller omedelbarhet i dessa situationer. Förslagen i propositionen till "den nya" huvudförhandlingens gång (RB 6:2 och 3) avser i själva verket att hitta en medelväg för dessa nu gällande två ytterligheter.

Utskottet menar att det är helt på sin plats att huvudförhandlingen omorganiseras. I lagen ingår inte längre bestämmelser om tidsfrister, som ofta ger spänst åt verksamheten. Utskottet understryker att ärendena det oaktat måste skötas utan dröjsmål. Enligt bestämmelserna kan huvudförhandling fortfarande ordnas på samma dag som förberedelsesammanträdet.

Ett allmänt accepterat mål för utvecklingen av domstolsverksamheten är att tyngdpunkten i

rättskipningen måste förskjutas mot tingsrättsförfarandet. Om sammansättningar med tre domare används i svårare eller omfattande ärenden är det möjligt att öka alla rättegångsparters förtroende för rättsvården och den vägen att minska behovet av ändringssökande. Utskottet har den uppfattningen att det i tingsrätter med flera avdelningar är nödvändigt att komma överens om enhetligare och noggrannare principer än lagbestämmelser om när sammansättning med tre domare används.

Sammandrag

Domstolen, m.a.o. den domare som leder förberedelsen, skall med vissa undantag göra ett skriftligt sammandrag under den fortsatta förberedelsen. Regleringen av sammandragen skärps alltså och bestämmelserna om dem är utförligare än tidigare. Ett sammandrag skall göras av parternas yrkanden och grunderna för dem samt vid behov av bevisen och vad som skall styrkas med varje bevis (RB 5:24). Sammandragen skall i regel göras redan före förberedelsesammanträdet.

Sammandraget är ägnat att främja rättssäkerheten, att göra processen klarare och att säkerställa en fortsatt smidig behandling av saken. Domaren kan använda sammandraget som ett effektivt medel för den informativa processledningen, eftersom parterna genom sammandraget får information om hur domaren har förstått parternas framställningar och om de rättsfakta som åberopats i sin helhet har beaktats på behörigt sätt på bägge sidor.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det föreslagits att sammandraget överlämnas åt parterna eller att bestämmelserna ändras åtminstone så att ansvaret delas mellan domaren och parterna. Utskottet påpekar att ett av sammandragets viktigaste syften är att få tillstånd en dialog mellan domstolen och parterna om hur domstolen har förstått parternas framställningar. Om det är domaren som gör sammandraget, kan parterna upptäcka fel och anmärka på eventuella brister i den. Parterna skall ju alltid beredas tillfälle att yttra sig om sammandraget (RB 5:24, 5). I denna mening är sammandraget också enligt propositio-

nen ett exempel på samarbete mellan domstolen och parterna.

I propositionens motivering föreslås som sagt enhetligare regler för hur rättegångsmaterialet blir lagligt rättegångsmaterial. Meningen är att detta skall ske med hjälp av sammandraget. Det framgår inte helt klart av lagtexten och därför föreslår utskottet längre fram att 6 kap. 2 § i rättegångsbalken kompletteras.

I samband med utfrågningen i utskottet har det förmodats att muntlighetsprincipen urholkas när domstolen i en sammansättning med tre domare börjar anlita sammandrag. Utskottet menar att problemet kan avhjälpas genom att omfattningen av ordförandens framställning av ärendet till början av huvudförhandlingen bestäms utifrån bl.a. tvistemålets svårighetsgrad och omfattning, tidsrymden mellan förberedelsen och huvudförhandlingen och domstolens sammansättning.

Förlikning

Propositionen behandlar inte förlikning i domstolen, utan bestämmelserna om förlikning står tillsvidare oförändrade kvar, eftersom förlikning och andra alternativa tvistlösningsmetoder med allt vad det innebär skall utredas särskilt i en arbetsgrupp som tillsatts den 3 juni 2002.

Vid utfrågningen i utskottet har det dock uttalats vissa farhågor om att det blir svårare att uppnå förlikning om den muntliga förberedelsen inskränks på det sätt som regeringen föreslår. Förlikningsärenden förutsätter nämligen oftare än andra två eller rentav tre muntliga sammanträden.

Med hänsyn till problemen i rättspraxis anser utskottet att den föreslagna bestämmelsen om inskränkning av förberedelsen behövs för att luckra upp förberedelsen och för att skilja åt förberedelsen och huvudförhandlingen. Men detta ändrar inte det faktum att äkta förlikning är den förmanligaste lösningen för parterna och att det fortfarande är motiverat att försöka uppnå förlikning. Utskottet framhåller att formuleringen "domstolen skall försöka slutföra den muntliga förberedelsen utan dröjsmål och vid ett enda sammanträde" i bestämmelsen inte hindrar att

förberedelsen skjuts fram om det finns ett uppenbart behov till det. Om inte annat följer av förlikningsförhandlingarna kan huvudregeln om ett enda sammanträde frångås och förberedelsen fortsätta i ett andra sammanträde. Det är också skäl att komma ihåg att förlikning kan ske också i huvudförhandlingen.

Dombok

Regeringen föreslår att arkiveringen av domar skall förenklas så att en kopia av domen inte längre behöver fogas till akten. Meningen är att frångå onödig kopiering och arkivering av domarna på två ställen. Arkiveringssystemet föreslås inte bli ändrat på andra punkter.

Under behandlingen i utskottet har en del representanter för stora tingsrätter påtalat bestämmelserna om domboken som upplevts som oändamålsenliga. Enligt rättegångsbalken samlas tingsrätternas domar till en särskild dombok i den ordning domarna utfärdas. Detta orsakar en hel del extra arbete som anses helt onödigt, eftersom handlingarna måste sorteras och bindas in två gånger.

Den separata dombokens existens har motiverats med att den garanterar bättre offentlighet för handlingar och möjligheter för forskare att ta del av domarna. Motiven har inte visat sig väga särskilt tungt. Offentligheten förbättras inte av att handlingar måste sökas på olika ställen, rentav i olika arkiv. Det betyder bara extra arbete för forskarna och kanslipersonalen.

Utskottet ser en omläggning av arkiveringen som högst motiverad i detta sammanhang. Tiden har gått förbi de särskilda domböckerna. I dessa tider med elektronisk dokumentkontroll och diariier sker sökningarna enligt diarienummer. Därför bör alla handlingar, såväl den nuvarande akten som domarna arkiveras i samband med varandra så att alla handlingar som hör till en och samma sak, också eventuella deldomar, går att finna på ett och samma ställe. Detta kräver ändringar i många bestämmelser. Utskottet lägger fram de behövliga ändringsförslagen och ikraft-

trädelsebestämmelserna i detaljmotiveringen nedan.

Utbildning och uppföljning

Utskottet påpekar att också denna reform förutsätter utbildning av rättegångsparterna, både domarkåren och advokat kåren. Enligt vad utskottet har erfärut finns det redan långtgående planer för utbildningen och den genomförs så fort riksdagen har antagit lagarna.

Rättspolitiska forskningsinstitutet har på uppdrag av justitieministeriet utrett rättegångsförfarandet i både tvistemål och brottmål. Enligt utskottets mening har uppföljningen gett gott resultat. Denna har gett vederhäftig information om att reformen av förfarandet fungerar och beredningen av behövliga ändringsförslag har blivit snabbare. Utskottet anser att uppföljningen bör fortsätta också beträffande denna reform.

Rättegångsreglerna och lagsystematiken

Utskottet framhöll redan i sitt betänkande om reformen av rättegångsförfarandet i tvistemål (LaUB 16/1990 rd) att kapitelsystematiken i rättegångsbalken till följd av delreformerna inte längre är logisk och att också denna sida av saken bör uppmärksammas i tillräcklig grad i samband med den fortsatta beredningen av under-rättsreformen, till exempel genom att olika bestämmelsehelheter grupperas till separata avsnitt. Utskottet konstaterade då också att en klar och systematisk lag bidrar till en enhetlig och säker lagskipning och rättsvård.

Utskottet har upprepar ställningstagandet ovan i sitt betänkande om reformen av rättegångsförfaranden i brottmål (LaUB 9/1990 rd—RP 82/1995 rd). På förslag av lagutskottet har riksdagen förutsatt en systematisk kodifiering av rättegångsreglerna i nästa fas av rättegångsreformen.

Utskottet upprepar än en gång allt det som det sagt tidigare.

*Detaljmotivering***1. Lag om ändring av rättegångsbalken***2 kap. om domförhet*

5 §. I paragrafen finns bestämmelser om tingsrättens sammansättning. I 1 mom. 3 punkten föreskrivs att tingsrätten består av endast ordföranden vid huvudförhandling vid tvistemål, om domaren är den domare som ansvarat för förberedelsen och målets art eller omfattning inte förutsätter att det behandlas i fulltalig sammansättning. Enligt 2 mom. skall tingsrätten ge parterna tillfälle att yttra sig om nödvändigheten av en sådan fulltalig sammansättning.

För att sammansättning med tre domare skall utnyttjas i tillräcklig utsträckning föreslås paragrafen bli kompletterad med en explicit bestämmelse om att målets art och omfattning förutsätter att det behandlas i sammansättning med tre domare. Också den ändring i bestämmelserna om hanteringen av rättegångsmaterialet som beskrivs i den allmänna motiveringen minskar parternas behov av att yrka på att målet behandlas i sammansättning med en domare. Men domstolen har i sista hand befogenhet att besluta om målet behandlas i sammansättning med en domare eller inte, men parterna skall ges tillfälle att yttra sig i saken.

För att säkerställa ett lämpligt antal mål som behandlas i sammansättning med tre domare bör förslaget enligt utskottets mening ändras så att parternas vilja tillmäts större betydelse än vad som föreslagits i valet mellan sammansättning med en domare och fulltalig sammansättning. Då kan ett mål bara i undantagsfall mot en parts vilja behandlas i sammansättning med en domare. Utskottet föreslår att om en part anser att fulltalig sammansättning behövs, kan målet eller ärendet bara av särskilt skäl avgöras i sammansättning med en domare vid huvudförhandlingen.

Särskilt skäl att vägra sammansättning med tre domare föreligger till exempel när parten i syfte att fördröja förhandlingen yrkar på att ett klart mål eller ärende behandlas i sammansättning med tre domare och domarna inte går att

sammankalla snabbt. Då kan målet eller ärendet avgöras i sammansättning med en domare. Ett processbeslut av detta slag skall motiveras.

5 kap. om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

14 §. I 2 mom. i förteckningen med tre punkter finns ett trycktekniskt fel i den finska texten. Utskottet har rättat felet. Det påverkar inte den svenska texten.

18 §. Enligt paragrafens detaljmotivering består paragrafen av fem moment. På grund av ett trycktekniskt fel finns det dock bara fyra moment i lagtexten. Utskottet har delat upp 3 mom. till två separata moment för att momentindelningen skall motsvara den avsedda. Detta påverkar inte den svenska texten.

21 §. I paragrafen ingår bestämmelser om skyldighet för domstolen att vid förberedelsen se till att den vid huvudförhandlingen har tillgång till allt det material som behövs vid rättegången. Enligt 3 mom. skall domstolen också övervaka att sådant som inte hör till målet inte blandas in i det.

Utskottet föreslår att momentet kompletteras med en bestämmelse om begränsning av bevis som svarar mot 17 kap. 7 § i rättegångsbalken. Trots att bevis i regel inte läggs fram i förberedelsen bör målet vid förberedelsen vara att onödiga bevis inte läggs fram vid huvudförhandlingen. Detta minskar samtidigt på kostnaderna.

6 kap. Huvudförhandling i tvistemål

2 §. I 1 mom. föreskrivs om behandling och behandlingsordningen vid huvudförhandlingen i ett tvistemål. Huvudförhandlingen inleds med att domstolen ger en kort redogörelse för resultat av förberedelsen och förhör sig om huruvida de yrkanden som framställts i förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning.

Enligt paragrafmotiveringen bestäms genom detta också om det förfarande genom vilket det rättegångsmaterial som lagts fram vid förberedelsen blir lagligt rättegångsmaterial vid huvudförhandlingen. Målet är att det rättegångsmateri-

al som lagts fram vid förberedelsen lättare skall kunna utnyttjas också vid huvudförhandlingen och dubbelarbete därmed undvikas vid rättegången.

Utskottet godkänner — som framgår av den allmänna motiveringen ovan — paragrafens syfte och ändamål, men anser att de bör framgå klarare av lagtexten. Därför föreslår utskottet att 2 § 1 mom. 1 punkten kompletteras med orden "med hjälp av ett sammandrag".

9 §. Paragrafen innehåller s.k. preklusionsbestämmelser. De föreslås bli uppluckrade när det gäller bevis.

Regeringens proposition modererar den hotbild som målats upp om preklusionen och är en kompromiss mellan olika åsikter som framförts i saken tidigare och nu i utskottsbehandlingen. Utskottet föreslår att bestämmelserna modereras ytterligare så att nya bevis enligt överenskomelse mellan parterna kan tas emot. Detta är helt i samklang med syftet med preklusionsbestämmelserna. Preklusionen avser att skydda den andra parten och om denne inte har något emot det att nya bevis läggs fram kan bevisen tas emot.

22 kap. Tingsrättens protokoll

4 § (Ny) och 5 § (Ny). Regeringen föreslår att termen "bestridanden" i 5 kap. 10 och 13 § ändras till "motsättanden".

Utskottet har under behandlingen gjort den iakttagelsen att termen bestridande används också i 22 kap. 4 och 5 §. Utskottet föreslår att motsvarande ändring görs också i dessa paragrafer för konsekvensens skull.

11 §. För att undvika onödigt arbete föreslås att bestämmelsen om att en kopia av domen och av ett beslut som har avfattats särskilt skall fogas till akten slopas.

Utskottet hänvisar till vad det uttalat om domboken i den allmänna motiveringen och föreslår att definitionen på en akt ändras så att protokollet, domen, det särskilt avfattade beslutet och handlingarna skall sammanställas till en akt.

24 kap. om domstolens avgörande

9 § (Ny). Enligt paragrafens 2 mom. sammanställs tingsrättens domar till den särskild dombok i den ordning de har meddelats.

Utskottet föreslår i linje med sin ståndpunkt till arkiveringen av rättegångshandlingar ovan att 2 mom. ändras så att tingsrättens domar och särskilt avfattade beslut arkiveras genom att de fogas till akten.

25 kap. om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

18 § (Ny). I paragrafen finns bestämmelser om hur skrivelser och till dem fogade handlingar som har tillställts tingsrättens kansli och är riktade till hovrätten sänds till hovrätten.

Eftersom utskottet har föreslagit att arkiveringen av domar skall ändras måste också denna paragraf som anknyter till samma sak ses över. Meningen är att bevara grundtanken i de ursprungliga bestämmelserna, dvs. att domen förvaras och lätt går att finna i tingsrätten också efter en längre tid, trots att andra handlingar ofta t.ex. i samband med ändringssökande förflyttas från ett ställe till ett annat. Utskottet föreslår därför att paragrafens 1 mom. kompletteras med en bestämmelse om att bara kopior av tingsrättens dom och det särskilt avfattade beslutet sänds till hovrätten.

Ikraftträdelsebestämmelsen och ingressen

Ikraftträdelsebestämmelsen. Ikraftträdelsebestämmelserna har skrivits med tanke på att lagen kan sättas i kraft så fort det finns praktiska möjligheter till det. Enligt nuvarande uppgifter kommer lagen att träda i kraft hösten 2002.

De bestämmelser om ändringar i arkiveringen som utskottet fogat till lagen bör dock lämpligen sättas i kraft vid kalenderårsskiftet. Därför föreslår utskottet att ikraftträdelsebestämmelsens 2 mom. kompletteras med en bestämmelse om att arkiveringsbestämmelserna tillämpas på mål och ärenden som avgjorts efter den 31 december 2002.

Ingress. På grund av de nya paragrafer som fogats till lagförslaget har ingressen justerats i motsvarighet till de nya paragraferna.

2. Lag om ändring av 11 kap. 7 § lagen om rättegång i brottmål

11 kap. om domstolens avgörande

8 § (Ny). I paragrafen ingår bestämmelser om domar i brottmål motsvarande 24 kap. 9 § i rättegångsbalken.

Utskottet har ovan föreslagit att denna bestämmelse i rättegångsbalken ändras och därför måste motsvarande ändring göras i 8 § 1 mom. Utskottet föreslår alltså att tingsrättens domar och beslut som har avfattats särskilt arkiveras genom att de sammanställs till en akt.

Ikraftträdelsebestämmelsen, ingressen och lagrubriken

Ikraftträdelsebestämmelsen. Precis som ovan i fråga om rättegångsbalken föreslår utskottet att ikraftträdelsebestämmelsen kompletteras så att ändringen i arkiveringssättet träder i kraft vid kalenderårsskiftet.

Ingressen och lagrubriken. På grund av 8 § som fogats till lagförslaget måste ingressen och rubriken ses över.

1.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

Enligt riksdagens beslut

upphävs i rättegångsbalken 6 kap. 15—18 § och mellanrubriken före 15 §, sådana de lyder, 15, 16 och 18 § samt mellanrubriken före 15 § i lag 1052/1991 och 17 § i lag 595/1993,

ändras 2 kap. 5 §, 3 kap. 2 § 2 mom., 5 kap. 2 § 1 och 2 mom., 5 och 10 §, 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20—22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 §, 22 kap. 4 § 1 mom., 5 § 1 mom., 11 §, 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom., 8 § 1 mom. och 9 § 2 mom., 25 kap. 18 § 1 mom. samt 26 kap. 24 §,

dessas lagrum sådana de lyder, 2 kap. 5 § i nämnda lagar 1052/1991 och 595/1993 samt i lag 690/1997, 3 kap. 2 § 2 mom. i lag 354/1987, 5 kap. 2 § 1 mom., 13 § 1 mom., 14 § 2 mom., 15 och 16 §, mellanrubriken före 17 §, 18, 20—22 och 24 §, 6 kap. 2 och 3 §, 4 § 1 mom. och 9 § i nämnda lag 1052/1991, 5 kap. 2 § 2 mom. i nämnda lag 595/1993, 5 kap. 5 och 10 § i nämnda lagar 1052/1991

7. Lag om ändring av 17 § tingsrättslagen

17 §. I 1 mom. föreskrivs på vilka villkor lagmannen kan förordna notarien att handlägga och avgöra ärenden i tingsrättens kansli.

Under behandlingen i utskottet har det kommit fram att det utöver de ändringar som föreslås i propositionen är nödvändigt att göra en ändring i 1 mom. 1 a punkten på grund av det förlegade uttrycket "lagfarts- och inteckningsärenden". I annan lagstiftning, bl.a. 19 § i tingsrättslagen, används uttrycket "inskrivningsärenden som avses i 5 kap. 1 § i jordabalken (540/1995)", som bygger på den nya jordabalken. Utskottet föreslår att denna ändring görs också i detta sammanhang.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår lagutskottet

att det 3—6 och 8 lagförslaget godkänns utan ändringar och

att det 1, 2 och 7 lagförslaget godkänns med följande ändringar:

och 595/1993, 22 kap. 4 § 1 mom., 5 § 1 mom. och 11 § i lag 1064/1991 samt 24 kap. 2 § 1 mom., 3 § 2 mom., (utesl.) 8 § 1 mom. och 9 § 2 mom., 25 kap. 18 § 1 mom. samt 26 kap. 24 § i lag 165/1998, samt fogas till 5 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, nya 15 a—15 d §, till 5 kap. 17 §, sådan den lyder i nämnda lag 1052/1991, nya 2 och 3 mom. och till kapitlet en ny 27 a §, till lagen ett nytt 8 kap. i stället för det 8 kap. som genom lag 1052/1991 överförts från den samt till 22 kap., sådant det lyder jämte senare ändringar, en ny 13 § som följer:

2 kap.

Om domförhet

5 §

(1 mom. som i RP)

Tingsrätten skall ge parterna tillfälle att yttra sig om nödvändigheten av en sådan fulltalig sammansättning som avses i 1 mom. 3 punkten. *Om en part anser att en fulltalig sammansättning är nödvändig, kan ett ärende bara av särskilda skäl avgöras vid huvudförhandling i sammansättning med en domare.*

(3 mom. som i RP)

3 kap.

Om tingsrätt

2 §

(Som i RP)

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

2, 5, 10 och 13 §

(Som i RP)

14 §

Om svaranden i ett mål som nämns i 1 mom.
1) inte har avgivit det begärda svaromålet,
2) inte har lagt fram sannolika skäl som stöd för att svaranden motsätter sig käromålet eller

3) inte har lagt fram en lagakraftvunnen dom, ett löpande skuldebrev, en växel eller en check som kan användas till kvittning,

avgörs målet utan att förberedelsen fortsätter. (Utesl.)

(3 mom. som i RP)

15, 15 a—15 d och 16 §

(Som i RP)

Förberedelsens syften och innehåll

17 §

(Som i RP)

18 §

(1 och 2 mom. som i RP)

Domstolen kan fullgöra de skyldigheter som nämns i 1 och 2 mom. per telefon eller med hjälp av annan lämplig informationsförmedling. (Utesl.)

Ett skriftligt svaromål eller en skriftlig utsaga skall genast delges de övriga parterna.

(5 mom. som i RP)

20 §

(Som i RP)

21 §

(1 och 2 mom. som i RP)

Domstolen skall övervaka att sådant som inte hör till målet inte inblandas i det och att onödiga bevis inte läggs fram i det.

22, 24 och 27 a §

(Som i RP)

6 kap.

Huvudförhandling i tvistemål

2 §

Vid huvudförhandlingen skall målet behandlas i följande ordning:

1) när sammanträdet inleds skall domstolen i *ett sammandrag* kort redogöra för resultatet av förberedelsen och förhöra sig om huruvida de yrkanden som framställts vid förberedelsen fortfarande motsvarar parternas uppfattning,

2) parterna skall i tur och ordning motivera sin uppfattning och yttra sig om de grunder som motparten har anfört,

3) domstolen skall ta upp bevis, samt

4) parterna skall slutföra sin talan.

(2 och 3 mom. som i RP)

3 och 4 §

(Som i RP)

9 §

(1 mom. som i RP)

I ett mål där förlikning är tillåten får en part inte vid huvudförhandlingen åberopa ett bevis som parten inte har åberopat vid förberedelsen, om det inte kan antas att partens förfarande har en giltig orsak. *Nya bevis kan dock tas upp, om parterna samtycker till det.*

8 kap.

Behandling av ansökningsärenden

1—14 §

(Som i RP)

22 kap.

Tingsrättens protokoll

4 § (Ny)

Protokollet över den muntliga förberedelsen skall utöver vad som föreskrivs i 3 § ange

1) de yrkanden, invändningar, medgivanden och *motsättanden* som har framställts,

2) de omständigheter som *en part* grundar *sitt yrkande och motsättande* på och motpartens yttranden om dem,

3) de bevis som har åberopats och vad som skall styrkas med varje bevis samt

4) övriga omständigheter som behövs för att huvudförhandling skall kunna hållas.

5 § (Ny)

Protokollet över huvudförhandlingen skall utöver vad som föreskrivs i 3 § innehålla de uppgifter som behövs för behandlingen av målet, och det skall ange

1) de yrkanden, invändningar, medgivanden och *motsättanden* som har framställts,

2) de omständigheter som en part grundar sina yrkanden och *motsättanden* på och motpartens utsaga om dem,

3) vittnen, sakkunniga och övriga personer som har hörts i saken samt andra bevis som har lagts fram.

11 §

Protokollet, *domen, särskilt avfattade beslut* och handlingarna skall sammanställas till en akt.

13 §

(Som i RP)

24 kap.

Om domstolens avgörande

2, 3 och 8 §

(Som i RP)

9 § (Ny)

Tingsrättens domar och *särskilt avfattade beslut* arkiveras genom att de fogas till en akt.

25 kap.

Om fullföljd av talan från tingsrätt till hovrätt

18 § (Ny)

Skrivelser och till dem fogade handlingar som har tillställts tingsrättens kansli och är riktade till hovrätten skall utan dröjsmål sändas från tingsrätten till hovrätten. Samtidigt skall akten i saken och ljudupptagningarna sändas till hovrätten. Av *tingsrättens dom och särskilt avfattade beslut sänds dock bara kopior till hovrätten.*

— — — — —

26 kap.

Om behandlingen av besvärssärende i hovrätten24 §
(Som i RP)

(1 mom. som i RP)

När ett mål eller ärende som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas. *Bestämmelserna i 24 kap. 9 § 2 mom. och 25 kap. 18 § 1 mom. tillämpas dock på mål och ärenden som avgjorts efter den 31 december 2002.*

(3 och 4 mom. som i RP)

2.**Lag****om ändring av 11 kap. 7 och 8 § lagen om rättegång i brottmål**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 11 kap. 7 § 1 mom. och 8 § 2 mom. som följer:

11 kap.

Om domstolens avgörande7 §
(Som i RP)

8 § (Ny)

— — — — —
Tingsrättens domar och särskilt avfattade beslut arkiveras genom att de fogas till en akt.

(1 mom. som i RP)

När ett mål som har blivit anhängigt innan denna lag trätt i kraft behandlas i domstol skall de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet iakttas. *Bestämmelserna i 11 kap. 8 § 2 mom. tillämpas dock på mål som avgjorts efter den 31 december 2002.*

7.

Lag

om ändring av 17 § tingsrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 17 § 1 mom., sådant det lyder delvis ändrat genom lag 1326/1994, som följer:

17 §	27 a § rättegångsbalken samt att fungera som ordförande i tingsrätten
Lagmannen kan förordna	
1) den som tjänstgjort som notarie i två månader att i tingsrättens kansli handlägga och avgöra:	a) vid sammanträden med en domare i ansökningsärenden,
a) <i>inskrivningsärenden som avses i 5 kap. 1 § jordabalken (540/1995),</i>	b) vid sammanträden med en domare i brottmål och i ärenden som gäller förvandlingsstraff för böter, dock inte vid behandling av häktnings- och reseförbudsärenden enligt tvångsmedslagen (450/1987), och
b) ansökningsärenden och	c) vid muntlig förberedelse och vid huvudförhandling med en domare i enkla tvistemål som gäller fordringar.
c) mål som avses i 5 kap. 3 och 14 § rättegångsbalken, samt	— — — — —
2) den som tjänstgjort som notarie i fyra månader att i enkla tvistemål som gäller fordringar träffa sådana avgöranden som avses i 5 kap.	

Ikraftträdelsebestämmelsen
(Som i RP)

Helsingfors den 4 juni 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Annika Lapintie /vänst
Paula Lehtomäki /cent

Kari Myllyniemi /cent
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Timo Seppälä /saml
Marja Tiura /saml
Lasse Virén /saml
Harry Wallin /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Kaisa Vuorisalo.